

Člověk a jeho region

7. Cvičení (20. století)

Společnost před 1. světovou válkou

- **Technicko-vědecká** revoluce; spalovací motor (první auto 20km/hod)
Daimler+Carl Benz
- Vývoj **letectví**: 1903 první letadlo (bratři Wrightové), do 1. světové války vývoj pokročil na bojová letadla
- Rozvoj **elektriny** - dynamo, alternátor, transformátor, ale především elektromotor: vynálezy jako oblouková lampa (Křižík F.), žárovka, gramofon (T.A.Edison), telefon (A.Bell), film (bratři Lumiérové)
- Rozvoj **lékařství**: Pasteur – očkování proti vzteklině; tuberkulóze; vznik rentgenu
- Koncentrace výroby do **velkých podniků** – kapitalistické velkopodniky
- Roste význam **bank** (úvěry podnikům)
- Vývoz kapitálu do chudších zemí, zakládání nových továren
- **Kolonizační snahy** velmocí (VB, Francie, Rusko x nekoloniální Německo, Itálie, USA)

Společnost před 1. světovou válkou

- Sílí **dělnické hnutí**, hlavně v Rusku (Lenin) – strana jako předvoj dělnické třídy
- V českých zemích cca 10mil. obyvatel, 3,5 mil. Němci, 140 tis. Židů
- **Nejrozvinutější část R-U** (40% průmyslu) – cukr, slad, železářský, hutnický průmysl
- Politika: měšťanstvo (Národní strana, Národní strana svobodomyslná); dělníci (**Československá sociálně demokratická strana dělnická**); zemědělský venkov (**Agrární**)
- Česká moderna (snaha odlišit se od ostatních národů); secese

České země před válkou

- v celém Rakousku – Uhersku mobilizace: v české společnosti nebylo pro tuto mobilizaci žádné nadšení
- Češi dávali najevo svou **nechuť jít bojovat proti Slovanům** (Srbům, Rusům)
- v průběhu války se nechávali dobrovolně zajímat (např. dva pluky – pražský 28. a mladoboleslavský 36.)
- vojáci se nevraceli z dovolenek, nerukovali (skrývali se v lesích, byli nazýváni „zelené kádry“)
- v celé monarchii byl **zrušen politický život**, byl rozpuštěn parlament (Říšská rada)
- po vyhlášení války byl **nastolen vojenský režim (válečný absolutismus)** a tím omezena občanská práva a svobody (shromažďování, zavedena cenzura, stíhání a trestání politiků), úsilí o vojenskou diktaturu
- Rakousko – Uhersko je spojencem Německa: roste německý nacionalismus, začíná **germanizace**
- **militarizace hospodářství**: zhoršení životních podmínek obyvatelstva (problémy v zásobování)

1. Světová válka a české země

- Domácí (prorakouský, proruský) x zahraniční odboj (později protirakouský)
- Češi se obrátili proti monarchii - ke státům Dohody.
- Zahraniční odboj vedl Masaryk - 1915 tvoří v Paříži **Český komitét**.
- Domácí odboj **Maffie** (Klofáč, Kramář, Rašín), spojka mezi Mafií a Komitétem Beneš.
- Český komitét - myšlenka samostatné ČSR. Roku 1916 komitét přejmenován na Národní radu.
- Zahraniční odboj fungoval, doma až do roku 1917 se ozývaly **hlasy pro monarchii**, ale situace byla neutěšená, bída, hlad.
- Masaryk v USA roku 1918 uzavírá **Pittsburskou dohodu** pro ustanovení společného státu Čechů a Slováků.

Příčiny 1. světové války

- **Německo chce ovládnout** Evropu, staví loďstvo (snaha překonat VB)
- Mohutné zbrojení
- Německo + Rakousko-Uhersko tvoří Dvojspolek, později Itálie - **Trojspolek**
- VB+Francie Srdečná dohoda, později se připojuje Rusko – vznik **Trojdhody**, během války se mění na Dohodu (připojilo se asi 20 států)
- **imperiální ambice evropských velmocí**
- **atentát na** následníka Rakousko-Uherského trůnu **Františka Ferdinanda d'Este**, který dne **28. června 1914** spáchal v Sarajevu srbský nacionalista Gavrilo Princip.
- vyhlásilo R-U **válku** Srbsku na které okamžitě zaútočilo

Fronty 1. světové války

- **Srbská fronta, Západní fronta, Východní fronta**, další menší fronty
- <https://www.rozhlas.cz/pred100lety/bitvy/zprava/valka-rok-po-roku-na-mape--1378172>
- **Největší/významné bitvy:**
 - B. na Marně (1914) – 500 000 mrtvých
 - b. u Verdunu (Verdunský mlýnek na maso) – 1916 a 1918 (600 000 + 200 000)
 - B. na Sommě (1916) – 1,3 milionu – poprvé použity tanky
 - B. u Ypres (1915, 1917) – přes 600 000, plyn yperit
 - B. u Zborova (1917) – čs. Legie
 - 1917 zlom ve válce (pád východní fronty, vstup USA do války, technika – tanky)

Československé legie

- Ve francouzské armádě - cizinecké legie. Rota Nazdar (Štefánik), od r. 1917 československé jednotky vytvořili již spojeneckou armádu, např. v roce 1915 bitva u Arrasu.
- Ještě větší zájem byl o vstup do Ruských legií (70 000 mužů), např. vítězná bitva u Zborova (1917), obsadily i celou transsibiřskou magistrálu.
- počátkem roku 1918 byly vytvořeny legie také v Itálii. Vojenské úspěchy českých legií státy Dohody oceňovaly - **velký význam pro vybudování samostatného státu.**

Cesta ke vzniku ČSR

- 6. ledna 1918 přijali čeští poslanci Tříkrálovou deklaraci, v níž se odvolávali na právo národů na sebeurčení a požadovali spojení Českých zemí a Slovenska do autonomního státního celku.
- 8. ledna 1918 vydal americký prezident Woodrow **Wilson** svých **14 bodů**, tedy koncepci mezinárodního uspořádání světa (10.bod právo národů na sebeurčení)
- Dne 30. května 1918 byla uzavřena **Pittsburská dohoda**, která navazovala na Clevelandskou dohodu z října 1915. Dohoda se týkala spojení Čechů a Slováků ve společném státě, ve kterém měla být Slovensku zaručena autonomie. (politické prohlášení, ne zákon)
- 14. října vznik **Prozatímní vlády Československa**. Vláda měla tři členy (Tomáš Garrigue Masaryk jako předseda vlády, Edvard Beneš jako ministr zahraničí a Milan Rastislav Štefánik jako ministr vojenství)
- 18.10. 1918 Masaryk proklamuje ve **Washingtonské deklaraci** nezávislé Československo.
- 28.10.1918 R-U přijímá podmínky prezidenta USA Wilsona, že pouhá autonomie států nestačí. Ihned propukly manifestace, sřrhávání rakouských znaků, do čela nekrvavého povstání tzv. [muži 28. října](#) (Alois Rašín, Antonín Švehla, František Soukup, Jiří Stříbrný, Vavro Šrobár).
- R-U kapitulovalo 3.11.1918. Na základě jednání v Paříži se k Československu připojila i Podkarpatská Rus.
- Správy země se chápe **Národní výbor** a místní Národní výbory. Centrálním úřadem se stává **Národní shromáždění**, které na prvním zasedání 14.11.1918 sesadilo Habsburky, svolalo republiku a dosadilo za prezidenta Masaryka a v čele vlády stál Karel Kramář.
- 27. října vydal rakouský ministr zahraničí Gyula Andrássy nótu, v níž **Rakousko – Uhersko** přijímalo americké podmínky k jednání o **kapitulaci**. Vydání **Andrássyho nóty** de facto znamenalo i definitivní konec rakouského císařství.

Rozložení Evropy po 1. světové válce

- Zánik carského Ruska
- 14 bodový program W.W. právo národů na sebeurčení
- Versaillská mírová smlouva (1919) Teritoriální (ztráta některých území), hospodářské (reparace) a vojenské podmínky (demilitarizace)

Nový československý stát

- Ustanovení **státních symbolů** - státní vlajka, malý, střední a velký státní znak, státní pečeť.
- Nová **měna** - koruna, haléř.
- Nové poštovní známky, uzákoněna česká hymna a slovenská hymna.
- Roku 1920 přijata národním shromážděním **ústava**. Oficiální název Republika československá.
- **Demokratický** charakter státu - práva pro všechny občany bez rozdílů, svoboda tisku, sdružování, svobodné náboženské vyznání.

Nová republika

- V prosinci 1918 zrušeny šlechtické tituly
- zavedena 8 hodinová pracovní doba
- rozsáhlá **pozemková reforma** (rozparcelování pozemků nad 250ha)
- vznikají dělnické rady, právo na stávkou, zdokonaluje se zdravotní pojištění.
- to vše v nedostatku potravin, oblečení, topiva.
- Nové rozložení vládnoucích sil - **parlament**, kde měly převahu především socialistické strany: sociální demokracie, národní socialisté, agrární strana. První tvorba státního rozpočtu.
- Znaky **demokracie**: Oddělení moci zákonodárné, výkonné, soudní. Omezena moc prezidenta. Svobodný tisk, parlament kontrolující vládu. Republika rozdělena vnitřně na relativně samostatná území (Čechy, Morava, Slovensko, Podkarpatská Rus).
- **Národní shromáždění** složené ze dvou komor – poslanecké sněmovny (300 poslanců) a senátu (150 senátorů).

Ohrožení demokracie

- Rozpory v nejsilnější straně sociální demokracie - boj o Lidový dům (část členů orientace na Bolševické Rusko - **bolševická levice**) - roku 1921 se toto radikální levicové křídlo odštěpilo a byla založena KSČ
- 20. léta byla pak díky prosperitě a hospodářskému růstu klid, přelom přinesl až rok 1929 a **krize, nezaměstnanost**, snižování životní úrovně. Prostor pro demagogy všeho druhu.
- Na Slovensku a mezi Němci **fašizující pravice**, v Čechách krajní levice - kritika kapitalismu, sliby ráje na zemi po vzoru SSSR. Pravicoví fašisté (nelze ztotožňovat s německým fašismem) nezískali většinu. Snaha “zprava i zleva” omezit demokracii, nastolit pořádek. A tak roku 1933 přijaty přísnější zákony na ochranu republiky, omezena tisková svoboda, rozpuštěna německá nacistická strana.

Zemědělství

- V českých zemích **nejproduktivnější**, Slovensko a Rus zaostalejší.
- Pozemková reforma, **rozparcelování** šlechtické půdy, orná půda rozdělena mezi 640 000 rodin. Po reformě jen 8% obyvatelstva nevladnilo půdu.
- Rozparcelování přineslo kultivaci krajiny (remízky, meze).
- Ruční práce v zemědělství postupně nahrazována **stroji** (secí, mlátičky, traktory), prosperovaly hlavně větší statky a ti, kteří se nebáli aplikovat nejmodernější metody - vyšlechtěná sadba, přesně dávkovaná hnojiva, specializované chovy), stoupá soběstačnost republiky, i když není zcela pokryta (dovoz 19%).
- Úsilí o **vysoké clo** (na rozdíl od průmyslu, aby mohl dobře vyvážet).

Hospodářství

- období vzestupu
- symbolem **úspěchu** byly úspěšné firmy
 - Baťa, ČKD Praha, Zbrojovka Brno, Škoda Mladá Boleslav, Tatra Kopřivnice, oděvní závody Prostějov
- Československo stálo na desátém **místě** ve světové průmyslové výrobě a na 17. místě ve výši národního důchodu (= roční bohatství vyprodukované v zemi na jednoho občana)
- stabilizovala se **měna** (cílem bylo dosáhnout směnitelnosti koruny za zlato – 1 Kč = 44,58 mg Au)
- od roku 1929 – aktivní obchodní bilance

Průmysl

- Made in Czechoslovakia. $\frac{3}{4}$ průmyslové produkce R-U.
- Důsledné **zavádění strojů a nových technologií**, úbytek ruční práce, hromadná výroba vytlačuje tradiční řemesla - tlak na investice (kapitál) - vznikají první kartely, spojování velkých podniků.
- Drobní a střední podnikatelé pohlcování konkurencí.
- Rozmach firmy **Baťa** - kromě nabídky práce také sociální politika. Roku 1924 dosáhla výroba v ČSR předválečného stavu.
- Rozvoj dopravy, elektrifikace.
- **Nízká nezaměstnanost** (1%). Stoupá životní úroveň i sociální jistoty všech vrstev obyvatel. Ale existují i značné rozdíly (19 000Kč/hod - bankéř Preiss x kvalifikovaný dělník 900Kč/měsíc).
- I přes rozmach průmyslu byla země **agrárně-průmyslovou** (35% zemědělství, 34 průmysl, 31% služby). Desáté místo ve světě v celosvětové výrobě (1,4%). Vývoz zpravidla převažoval nad dovozem a z toho další zisky.

Peníze hýbou světem

- Rozvoj obchodu a ekonomický rozmach. Vznik **obchodních domů**.
- Vznik **daní z příjmů** - základ pro státní rozpočet.
- Koruna silnou měnou. Vznik nových bankovních ústavů.
- Nejsilnější banky Živnostenská a **Agrární**. V bankách uloženi zahraniční kapitál (asi 30%).
- Stát financuje mnoho veřejných staveb, rozsáhlé **sociální výdaje**, výdaje na obranu republiky, vyrovnávání rozdílů mezi jednotlivými zeměmi. ČSR bylo relativně bohaté a drželo krok s ostatními zeměmi.
- **Spořitelní knížky** - jistota pro střadatele a kapitál pro průmyslové investice.

Celosvětová krize

- Černý pátek na Newyorské burze (1929). Vede k omezení výroby, poklesu mezd, propouštění, oslabení kupní síly obyvatel. **KRIZE NADVÝROBY**
- Roku 1931 rozvrat světových financí - definitivní odklon od svobodného a ničím nerušeného podnikání a volnou hru kapitálu nahradily větší či menší zásahy států do hospodářství. Krize vede však i k lepší a efektivnější výrobě.
- **Výroba klesá o 60%**, vláda se snaží bojovat proti krizi různými prostředky (půjčky, dotace zemědělcům, kartelový zákon - omezení monopolu velkých podniků), částečné znehodnocení měny - tzn. zlevnění zboží na cizích trzích, jeho lepší vývoz.
- Přesto velká krize, nezaměstnanost, organizace hladových pochodů, stávky těch, co ještě měli práci. **Těžké situace využívají politické strany krajní pravice i levice, především KSČ.** Hospodářský rozmach až v polovině 30.let, ale souvisí hlavně se zbrojením a ochranou republiky.

Společnost ve 20. a 30. letech

- Střední třída - úředníci, učitelé, kvalifikovaní dělníci, drobní živnostníci.
- Chudší - námezdní dělníci, zemědělstí dělníci, služby.
- Bohatí - podnikatelé, bankéři, velkoobchodníci. Na Rusi bez elektřiny, rozhlasu, automobil považován za ďábelský stroj.
- Nejvíce obyvatel ve **střední třídě**.
- Plat učitele 1100Kč, dělníka 850Kč, ministra 9000Kč.
- Ceny: např. salám 10Kč, mouka 3Kč, boty 19Kč, žehlička 75Kč, hodinky 240Kč, uhlí 4Kč, elektřina 2,70Kč, vysavač 1500Kč, ložnice 3600Kč, auto 18000Kč
- Práce základ blahobytu, šetření

Zábava a odpočinek

- Nedělní výlety (i v sobotu dopoledne se pracovalo).
- Na dovolenou na venkov k příbuzným, později i k moři do Jugoslávie.
- Biograf - ve 20. letech němý, ve 30. letech ozvučený.
- Popularitu si získal i rozhlas, gramofon - tanec.
- Muži chodili do hospody (karty) nebo do spolků.
- Tělocvičné jednoty Sokol - cvičení, ale i ochotnické divadlo. Pořádání bálů: hasičské, myslivecké, rybářské..
- Ve městech bary a noční podniky. Rozšířený tělesný pohyb a cvičení, ale sport jak jej známe dnes ne tolik.
- Oblibu získával tenis, lyžování, bruslení, plovárny, turistika.
- Náboženský život - nedělní návštěva kostela.

Móda 1. republiky

- **ženská móda**: Krácení účesů, sukni, ženy odhalují paže, kolena.
- Ideál vysoké, štíhlé ženy bez boků a poprsí, kouřící cigaretu. Postupně se sukně prodlužují, do ženského šatníku také dlouhé kalhoty, jemné průsvitné punčochy.
- **Mužská móda** - praktičtější a pohodlnější - frak nahradil smoking, cylindry vystřídal plstěný klobouk.
- Sportovní oblečení (svetry, kalhoty).
- Na vesnici civilní oblečení bez větších změn, ale nahrazovalo to kroje.

Architektura

- **Urbanismus** - úprava měst. Výstavba zahradních čtvrtí. Již běžně používaný železobeton, sklo. Baťovy domky. V architektuře účelnost, stavěly se vládní a správní budovy.
- Tradicionalismus
- Kubismus, rondokubismus
- Funkcionalismus
- <http://archstyl.blogspot.com/2012/04/architektura-20-stoleti.html>

Kultura

- Rozvoj dramatického umění a hudby. Otevření NDM v Ostravě, Slovenské národní divadlo v Bratislavě a další.
- V 30. letech v 30 divadel. Hudba - Bohuslav Martinů, Skupa - Hurvínek, Ježek. Vlasta Burian.
- Prudký **rozmach české literatury**, zejména poezie (reakce na vznik nového státu, nových hodnot). V poezii Jiří Wolker (neutěšené poválečné poměry), ve 30. letech surrealismus (varování před nebezpečím války). V próze K. Čapek, J. Hašek (Švejk), F. Kafka, K. Poláček, Vančura, Bass... Rozvoj literární kritiky (F.X. Šalda).
- Rozmach literárních a uměleckých kavárniček a vinárniček.

Tisk a rozhlas

- Mnoho **časopisů a novin**. Hlavní deníky okolo 200 000 výtisků. Ilustrované a zábavné časopisy. Lidové noviny, Národní politika (seriózní tisk), bulvár.
- Pramenem zpráv **Československá tisková kancelář**. Rozhlas od roku 1923 (druhá země po Británii v Evropě).
- Od roku 1934 se veřejnost seznamuje s možností TV vysílání, pokusný vysílač v roce 1937 (válka přerušila).
- Vzniká také naučná literatura (Ottův slovník naučný). Informace se šířily poštou, telegrafní a telefonní sítí, od roku 1919 i letecká pošta.

Školství

- Mateřská škola - obecná škola - měšťanka / gymnázium (klasické, reálné, technické reálky).
- Měšťanka praktické školy, gymnázium více teoretické. Hospodyňské rodinné školy pro dívky.
- Na VŠ bez přijímaček a mohl si vybírat přednášky.
- Mimoškolní výchova zvláště ve Skautu (od r. 1919) - Svaz Junáků a Skautů (heslo Buď připraven, důraz na pomoc slabšímu). Sport - Sokol, Středoškolské hry.
- Časopisy pro děti - Rychlé šípy. Četná literatura pro děti a mládež. Mládež také navštěvovala biograf.

Sport

- Vrcholový sport jen ojediněle (nedalo se jim živit)
- Velmi rozšířená však tělesná výchova organizovaná do tělocvičných spolků: Sokol, Dělnická tělocvičná jednota, Československý orel (pro katolicky smýšlející obyvatele).
- Vrcholem samozřejmě Olympijské hry (1920 - 36).
- Nejpopulárnějším sportem fotbal (Sparta, Slavia). Roste i popularita hokeje.
- Rozvoj i dalších sportů, většinou amatérsky-lyžování, veslování, kanoistika, cyklistika, zápas, box, motoristický sport (Masarykův okruh v Brně, Ecce homo).

Mračna se stahují...

- Roku **1935 abdikuje Masaryk**, prezidentem se stává Beneš.
- Volební tlaky sudetoněmeckého hnutí (K. Henlein).
- V **březnu 1938 připojilo Německo Rakousko**, požadavky Německa vytvořit uzavřené Německé území - Hitler seskupuje vojsko na útok na ČSR. Proti tomu nabízí česká strana národností vyrovnání Němcům v pohraničí (hospodářská pomoc, zlepšení zdravotnictví, školství, zvýšení německých úředníků).
- Naproti tomu **částečná mobilizace**, petice **Věrní zůstaneme**, touha bránit vlast. Beneš dostává v červenci nabídku, že dohodu se sudetskými Němci zprostředkuje anglický lord Runciman - Beneš nechtěl, aby republika byla ta, jež bude vnímána jako původce válečného konfliktu.
- Další ústupky české vlády - přijala Henleinovy požadavky (abychom nebyli vnímáni jako narušitelé míru). Hitler však nechtěl řešit nic mírovou cestou. V září na 60 místech se snažili nacisté uchopit moc do svých rukou - padlo mnoho obyvatel. Vláda chtěla již nyní řešit situaci rázně (vojensky), ale to zmařil britský předseda vlády Chamberlain - nabídl Hitlerovi přímá jednání.

Mnichov 1938 (29. 9. 1938)

- Svět podléhal panice z války a tak Anglie a Francie chtěly Hitlera uspokojit za každou cenu - marně se snažila česká vláda vysvětlit, že vydání ČSR napospas nacistům jejich choutky posílí.
- Nátlak západních vlád na Beneše (ultimáta)- buď dobrovolně **odstoupí pohraničí**, nebo mu západní státy nepomohou, ale ještě jej označí za agresora - pod tímto tlakem vláda kapitulovala. Získané ústupky však Hitlerovi nestačily.
- Do čela vlády nově postaven generál Jan Syrový, ale západní mocnosti svolaly konferenci “o nás, bez nás” do Mnichova - Hitler viděl, že západní mocnosti mu jdou “na ruku” a místo rázného útoku na nacistické Německo se mu snaží vyjít vstříc - to Hitlerovské Německo ještě posílí.
- Beneš s ještě obrátil o pomoc na SSSR, ale Polsko ani Rumunsko by nepovolily průchod sovětské armády. Češi zůstali úplně sami.
- Vláda **Mnichovský diktát** přijala - vycvičená armáda dostala příkaz se nebránit, pohraniční pevnosti byly opuštěny - za cenu těžce zasažené morálky národa byly uchráněny hmotné statky a životy. Západním mocnostem, které si mysleli (Daladier, Chamberlain), že vše vyřešili, se to o rok později vrátilo, když se rozhořela válka, protože nacisté byli již vybaveni českými zbraněmi a posílení českým průmyslem.

Úspěch Hitlerovy NSDAP

- Podpora nezaměstnaných dělníků po kolapsu ekonomiky (vojenské reparace)
- Vymezuje se negativně proti sovětismu i komunismu (zisk bohatších vrstev)
- 1933 vydán **zákon o zákazu a rozpuštění protidemokratických stran**
- V roce 1931 je uzavřena tzv. **Harzburská fronta** (došlo ke spojení pravicových stran a představitelů finančního kapitálu). Hitler hlásá též rasismus (spojen s antisemitismem); sociální problémy byly zaměňovány za rasové problémy (*za vše špatné mohou Židé*).
- 1933 došlo k **požáru Říšského sněmu**, ze kterého byli obviněni komunisté
- **Norimberské rasové zákony** namířené proti Židům (1935)
- 9. na 10. listopadu 1938 proběhla tzv. **křišťálová noc**
- 1933 Německo opustilo Společnost Národů, čímž si otevřelo cestu k nekontrolovanému zbrojení a budování armády;
- 1935 opět porušilo Versailles. dohodu (zavedlo všeobecnou brannou povinnost)

Reakce západu na vzestup Hitlera

- V polovině třicátých let západ uplatňoval **politiku appeasementu** (**usmiřování** protivníka – politika ústupků) s jediným cílem, a to ideálně buď zažehnat, nebo alespoň oddálit válečný konflikt.
- *„Anglie Německu nebude bránit v jeho požadavku na ovládnutí střední Evropy, pokud proběhne pokojnou cestou.“ lord Halifax*

Druhá republika

- 29. září 1938 do 14. – 15. března 1939
- Ztráta území i obyvatelstva (např. Těšínsko přičleněno k Polsku)
- Abdikuje Beneš (emigruje do Anglie, USA)
- Prezident **Emil Hácha**
- úpadku demokracie, k fašizaci, proněmecké politice
- snaha přežít, udržet se
- Cenzura
- noc z 14. na 15. 3. 1939 Hácha pod nátlakem podepisuje dobrovolné připojení k Říši

Druhá republika

- Po Mnichovu ČSR ztratilo 41 000km² a téměř 5 milionů obyvatel. Okleštěná republika.
- Ti, kdo zůstali, se stali neplnoprávními občany nacistické říše. Proudění lidí jdou do vnitrozemí, mnozí žijí v železničních vagonech, konají se sbírky.
- Dále došlo k **významným ekonomickým škodám** (asi ½ průmyslu), **hranice přerušily dopravu**.
- Také vysoké **morální ztráty** - zrada spojenců, zavládla beznaděj ztráta ideálů, víry ve spravedlnost, heslem dne se stalo "přikrčit se a přežít - za každou cenu".
- Slovensko vyhlašuje autonomii (Jozef Tiso), která měla jen krátkého trvání - část Slovenska připojena k Maďarsku.
- Prezidentem druhé republiky se stal Emil Hácha, vládě předsedal Rudolf Beran. Mnoho lidí, i umělců **emigruje**, nedokáží se smířit s nátlakem Německa.

Protektorát Čechy a Morava

Protektorát

- Vláda podléhala ve svých rozhodnutích **říšskému protektorovi**.
- Politický život přestal de facto existovat, byly zrušeny politické strany, ale i organizace jako Sokol, Junák, jediné politické hnutí bylo tzv. Národní souručenství. Navenek se vláda snažila vypadat jako spolupráce s okupanty, ale ve skutečnosti byla s tajnou exilovou vládou v Londýně. Emil Hácha se stal tragickou postavou - po válce byl ještě označen za kolaboranta a odsouzen, kde ve vězení zemřel. Beneš Háchovi jeho postupy a podvolení říši vyčetl z bezpečného zahraničí.
- V prvních dnech Protektorátu se někteří pokusili emigrovat do exilu, kde se zapojili do zahraničních vojenských jednotek.
- Začalo se jezdit vpravo. Brzy se však přestalo jezdit úplně (benzín na přiděl), jezdilo se na dřevoplyn.
- Objevily se **německé nápisy**, zmizely nápisy připomínající české legionáře, Masaryka, židovské atd., překlady ulic do němčiny, němčina na úřadech.
- Došlo i na **znehodnocení české měny**, židovské firmy byly zabaveny.
- [ŽIVOT ZA PROTEKTORÁTU 1](#) a [2](#)
- [Jak se žilo za protektorátu](#)

Uzavření vysokých škol

- 28.10.1939 demonstrace k výročí založení českého státu. Později tvrdý odpor okupantů. Jeden z obětí - **Jan Opletal** byl 15.11. pohřben a jeho pohřeb přerostl v manifestaci.
- Ta byla tvrdě potlačena, **17. 11. 1939** byly uzavřeny VŠ a 9 studentských předáků bylo nacisty popraveno, přes 1000 studentů bylo odvedeno do koncentračního tábora, profesori byli přemístěni na nižší školy nebo do průmyslu.
- Na území tak působily jen německé školy. 23 pedagogů bylo popraveno nebo utýráno a dalších 28 bylo uvězněno.

Okleštěný život za Protektorátu

- **Zatýkání** českých vlastenců (Sokolové, důstojníci čs armády, skauti, odbojáři, komunisté). Gestapu pomáhali i kolaboranti.
- Na školách se povinně **učila němčina**, řada zboží byla na příděl, okna musela být v noci naprosto zatemněna, nedalo se cestovat, za poslech cizího rozhlasu se platilo životem.
- Kultura podléhala **cenzuře**, totéž tisk a literatura - nacistická propaganda. Strach z gestapa.
- Nejlépe se měli těžce **pracující dělníci** - podpora průmyslu a zbrojení - měli zvýšené příděly, rekreaci, lázeňskou péči.
- Podobně i rolníci měli relativně dobré postavení - museli pěstovat potraviny pro okupanty. Naopak česká inteligence byla na tom špatně.
- Postupně ubývalo zboží z obchodů, i jídla a lidé z města jezdili nakupovat načerno na venkov (platilo se rodinnými šperky např.).
- Divadlo a film byly nacisty přísně kontrolovány. Tvorba se obracela k minulosti, k české historii a tak alespoň částečně plnila buditelskou roli.

2. Světová válka – největší válka všech dob

- **Osa:** Německo, Itálie, Japonsko
- **Spojenci:** Spojené království, Francie, Sovětský svaz, USA
- Zemřelo více než 50 000 000 lidí, zraněno více než 100 000 000
- Tisíce měst zničeno

Český odboj - domácí

- Odboj český, nenásilný. Hned po 15.3.1939 vzniká tzv. **Politické ústředí**. Udržovalo rádiové spojení s Benešem.
- Dále to je vojenská organizace **Obrana národa** - ilegální vojenské jednotky mající za cíl vyvolat povstání. Velmi cenná byla i zpravodajská činnost a odstraňování kolaborantů.
- Třetí velkou organizací byl **Petiční výbor Věrní zůstaneme** (odboráři, intelektuálové, sokolové, členové evangelických církví).
- Po roce 1940 se odboj částečně sjednotil v **Ústředním vedení odboje domácího**, ale Heydrichiáda mu zasadila těžkou ránu. Ke konci války působili odbojáři také v Přípravném národně revolučním výboru.
- Odbojáři udržovaly kontakt se zahraničím, pomáhaly ohroženým osobám, ztěžovaly činnost kolaborantům, snažili se informovat veřejnost o skutečném stavu na frontách, vydávali ilegální tiskoviny.
- Masový teror po smrti Heydricha odboj prakticky zlikvidoval. **Partyzánské bojůvky** byly hlavně až ke konci války v letech 1944-45. Jedni z nejvýznamnějších odbojářů byli Josef Balabán, Václav Morávek a Josef Mašín - svou odvahou neprozradili nic, i přes kruté mučení.
- Komunistický odboj – spíše šlo o přemýšlení provést revoluci v českých zemích, než o boj s nacisty

Český odboj - zahraniční

- Beneš sestavuje exilovou vládu. V Paříži **ustaven Československý národní výbor**, po porážce Francie přesídlil 9.7.1940 do Londýna, kde byl přetvořen v **exilovou vládu** (v čele Beneš) - snažil se zajistit si pro sebe výhodnou pozici po případném návratu do ČSR po válce, likviduje své bývalé politické protivníky (z agrární strany) a snaží se získat přízeň komunistů, spolupracuje dokonce s německými sociálními demokraty na pozicích Československého státu.
- Odlétá v roce 1943 do Moskvy a podepsal tam **Česko-slovensko-sovětskou smlouvu o přátelství** a poválečné spolupráci (za slib postoupení Podkarpatské Rusi) a za cenu ústupků komunistickým požadavkům. S KSC se dohodl na vytvořené Národní fronty, která de facto zakázala činnost pravice.
- Lidé v ČSR byli ve spojení s Londýnem přes rádio - šířily se nejen pravdivé zprávy z bojiště a politické komentáře, ale i zašifrované instrukce pro další odbojovou činnost. Od roku 1941 posílala londýnská vláda na okupované území **parašutisty**.
- Druhé centrum vzniklo v **Moskvě** (především **komunisté**) - v čele Heliodor Píka. Postupně se začala formovat i vojenská jednotka v SSSR. Beneš rozsáhlými ústupky posílil vliv Moskvy na dění v českých zemích. Z Moskvy znělo i brzké osvobození a plánovaný "ráj na zemi".

Atentát na R. Heydricha

- Původní říšský protektor Neurath byl poslán na zdravotní dovolenou, protože prý nechával české vládě alespoň nějaké pravomoci a Berlínu se zdálo, že je moc měkký.
- Funkcí byl pověřen **R. Heydrich** - generál policie SS a fanatický nacist. Nejprve měl zajistit klidné pracovní prostředí a po válce vysídlení, resp. rasově vhodní Češi měli být poněmčeni. Bylo vyhlášeno **stanné právo**.
- Stovky lidí popraveni, tisíce odvečeni do koncentračních táborů, ilegální odbojářské organizace se podařilo rozbít, začala se řešit židovská otázka.
- Teror trval od září 1941 do ledna 1942, kdy byla jmenována nová vláda a politika cukru a biče (za věrnou práci dostávat více přidělu potravin - dokonce více než v říši), pracovní výkony ve zbrojním průmyslu se zvýšily.
- **27.5.1942 došlo k atentátu na R. Heydricha** - Gabčík a Kubiš ze skupiny Anthropoid. Nastalo kruté období Heydrichiády - tisíce lidí popraveno, vypálen Lidic a Ležák. Parašutisté byli zradou odhaleni (v kostele Cyrila a Metoděje v Resslově ulici) - zrádci Čurdovi byla vyplacena 20 mil odměna) - sloužil jako falešný parašutista a kdo se ho ujal, byl popraven. Po válce byl oběšen. Byl to ta největší atentát na vládce říše.

Situace Židů

- Židovskou otázku měl řešit Adolf Eichman. Začaly platit tzv. **norimberské zákony o rasovém původu lidí** - každý musel doložit z matrik, že tři jeho předchozí generace nebyli Židé, jinak přestal být člověkem.
- Židé museli nosit žlutou Davidovu hvězdu, nesměli v noci vycházet z domu, najmout si byt, nesměli chodit do vináren, hostinců, divadla, biografu, do parku, v tramvaji směli používat jen poslední vůz, nakupovat v obchodech jen mezi 11-13 a 15-17 hodinou, bez povolení nesměli opustit hranice města, nesměli chodit do školy, sňatky z nežidy byly zapovězeny, byl jim konfiskován majetek, ale to nejhorší bylo jejich přímé vyhlazování v koncentračních táborech.
- Putovali nejprve do Terezína a pak na smrt do Osvětimi, kde na rozdělovací rampě šli někteří na smrt, jiní ještě pracovat, zde byly rozdělovány rodiny. Ze 118 000 emigrovalo asi 26 000, 87 000 bylo zabito, z táborů se vrátilo asi jen **6000**. Celkem za války v koncentracích zahynulo na **6 milionů Židů**.

Českoslovenští vojáci na straně Spojenců

- Mladí muži, často profesionální vojáci odcházeli na frontu, aby dali najevo nesouhlas s kapitulací, bojovali v Polsku, Francii, Británii i v Africe.
- Ve **Francii** vstupovali do **cizinecké legie**.
- Pod vedením Ludvíka Svobody odcházeli také do **SSSR**.
- Největšího úspěchu dosáhli **čeští letci**, patřili k nejlepším ve francouzském letectvu, později v letecké bitvě o Británii. Hrstka českých pilotů ze stíhacích perutí 310, 311, 312 a 313 pomohla zachránit miliony lidí. Letci se účastnili také bitvy o Atlantik. Provedli přes 4000 bojových letů, sestřelili přes 300 letadel, potopili několik lodí a ponorek, smrtí za to zaplatilo více než 500 lidí. Za svou odvahu však po válce nebyli odměněni a uznáni, jelikož v nich komunisté viděli nebezpečné spojence se západem, čekal je vyhazov z armády, a dokonce i vězení a smrt. Také v SSSR to zpočátku jednotky neměly jednoduché, byly dokonce umístěny v zajateckém táboře. Po napadení SSSR Německem se však situace obrátila - českoslovenští vojáci se účastnili např. osvobozování Ukrajiny, bitvy u Kyjeva, operace na Dukle (krvavé boje), vojáci postupovali v podstatě z Uralu (Buzuluk) až do Prahy, osvobozovali i Ostravu.

Partyzánský odboj

- Spíše ke konci války, v asi 40 skupinách bojovalo asi 12 000 lidí, v Čechách a na Moravě 90 skupin a 8000 partyzánů. Působili v horách (Beskydy, Brdy, Českomoravská vrchovina) - mohli se zde schovat po sabotážních akcích před mnohem početnějším a lépe vyzbrojeným nepřítelem. I tak byly ale ztráty partyzánů značné. Na jedné straně byli odvážní, na druhou stranu za jejich aktivitu zaplatili mnohdy civilní obyvatelé životem. Byl však morální vzpruhou.
- VIDEO [BESKYDŠTÍ PARTYZÁNI](#)

Košický vládní program – orientace na východ

- V závěrečné etapě 2.sv. války proběhla jednání mezi prezidentem Benešem a moskevským vedením KSČ v čele s Gottwaldem, jehož výsledkem byla dohoda o vytvoření domácí vlády **Národní fronty Čechů a Slováků**.
- Uvádělo se, že vláda schválila tzv. Košický vládní program po příjezdu na československé území, dne **5. dubna 1945 v Košicích**.
- Ve skutečnosti byl vládní program podepsán již 29.3. v Moskvě. Strany londýnského exilu přijely na jednání zcela nepřipraveny. Ve skutečnosti se tak komunisté připravovali na převzetí moci.
- Mělo se to odvíjet i od toho, kdo osvobodí Prahu. Z programu plynulo úzké sepětí z SSSR. Exiloví politici na západě předpokládali, že KSČ se během války změnila.
- Podle programu mělo být zestátnění klíčových hospodářských institucí a bankovníctví, redukce politických stran, vybudování armády dle sovětského vzoru, všechna klíčová místa si měli rozdělit lidé z emigrace (a to převážně ze sovětské)

Válka končí

- Počátkem května se německý odpor definitivně hroutí. V Praze povstání **5.5.1945**, vyrostly barikády, odzbrojování německých jednotek, V čele povstání **Česká národní rada**.
- Zpočátku mělo povstání úspěch, např. ovládnutí budovy rozhlasu, ale postupně docházely síly, zbraně, nebyli tak vycvičeni, jako německá armáda, ale Němci si byli vědomi konce války a nechtělo se jim bojovat, povstalci jim bránili odejít do amerického zajetí, nicméně s podporou obrněných vozidel útočili na barikády. Jako štíty měly civilisty, ženy a děti.
- Povstalci volali o pomoc, kterou vyslyšeli tzv. **Vlasovci** (vojáci Ruské osvobozené armády) - bojovali pod Hitlerovým vedením ve snaze osvobodit Rusko od nadvlády Štalina - a směřovali do amerického zajetí. Ti pomohli Pražanům. Vlasovci chtěli jednat s ČNR, ale ta pod tlakem komunistů jednání odmítla. S příchodem Rudé armády byly většinou zmasakrováni. U Plzně byla připravena americká armáda v čele s generálem Pattonem, ale **sověty ji nebylo dovoleno pomoci Praze a překročit demarkační linii**. ČSR se mělo stát **državou sovětského svazu**. Generál Patton se snažil jednat přímo s Českou národní radou, ale ani ta pod tlakem komunistů nepovolila osvobození Prahy americkými vojáky. Ale aby se Praha vyhnula přímému střetu Němců s Rusy, tak **8.5. uzavřela s německým velením dohodu o kapitulaci, za kterou získali volný průchod do amerického zajetí**

Osvobození

- 8.5.1945 Německo podepsalo kapitulaci
- v noci 11./12.5. padly poblíž Milína na Příbramsku poslední výstřely války v Evropě.
- Lidé nadšeně vítali **osvobozenou Rudou armádu**, i když ta de facto přijela do již osvobozené Prahy. Rusové si žádali na lidech hodinky (Davaj časy), protože to pro ně bylo něco nového a cenného.
- Nastalo **vyřizování účtů** s nacistickými zločinci (např. K.H. Frank popraven v Pankrácké věznici). Nejednou byli odsouzeni také nevinní lidé, stačilo trocha nenávisti.
- V síti uvízly spíše “malé ryby”, tisíce kolaborantů se stačilo rychle přebarvit na rudo a pokračovala po válce v práci pro StB a NKVD (sovětskou tajnou policii). **Národní správa zabavených majetků** se stala pro mnohé obrovskou příležitostí obohatit se.
- Málokdo, opojen štěstím ze svobody, si všiml, že jsou **demokracii přistřihávána křídla**. Byly povoleny jen 4 strany, z toho 3 hlásící se k socialismu (KSČ, sociální demokracie, národní socialisté a k tomu strana lidová.

Problematické potrestání zločinců

- Potrestání zrádců a kolaborantů se mělo dít na základě uplatňování **prezidentských dekretů** - velkého a malého (z června a října 1945)
- lidé ale brali spravedlnost do svých rukou a řada “procesů” proběhla již před těmito daty. Dekrety byly problematické, neumožňovaly spravedlivý proces a mnohdy to bylo jen otázkou **osobní pomsty či boje o moc** v poválečném státě.
- Navíc národní shromáždění 28.10.1945 vyhlásilo beztrestnost pro všechny, kteří se podíleli na poválečném bezpráví. Hlavně k německým obyvatelům (tzv. divoký odsun Němců) - nejednou se používaly podobné metody jako gestapo, až musela zakročit armáda (házení kočárků i s dětmi do Labe a střílení po nich) a toto jednání ukončit. (film Habermanův mlýn)

Všední den po válce

- Stále **nedostatek potravin** - potravinové lístky.
- **Radost** z návratu rodin z emigrace nebo vězení.
- Návštěva **kin**, kam se dostaly filmy z Ameriky, nebo sovětská produkce oslavující válečné hrdiny.
- Probíhaly mítinky, diskuze o politice. Docházelo k **obnově spolků**. Hledaly se příležitosti, jak se bezpracně obohatit (nejen v zabíraném pohraničí).
- Nejvíce **rabovaly** tzv. Revoluční gardy. Jen půda po Němcích se odhaduje na 300 miliard Kčs, ale do státní poklady přišla jen malá část. Kromě “zlatokopů” v pohraničí se obohacovali i národní správci, kteří měli bdít nad znárodněnými podniky.
- Kvetl **černý obchod** a šmelina. Lidé přehlíželi incidenty sovětské armády, stejně jako to, že někteří lidé prostě “zmizeli” - zejména ruští emigranti po bolševické revoluci. Do konce roku 1945 se stáhla jak americká, tak sovětská vojska

Oficiální ukončení války - Postupimská konference (přelom červenec/srpen 1945)

- Německo a Rakousko rozděleno na okupační zóny (správa USA a SSSR, VB a Francie).
- Svět se rozdělil do západního (USA) a východního (SSSR) bloku. Jedině SSSR vyšel z války s územními zisky (např. část Polska, Rumunska, ČSR...), ale ani to Stalinovi nestačilo - chtěl se stát světovládcem
- Komunisté v ČSR spolupracovali s Moskvou (viz Košický vládní program).
- Zákaz agrární strany a příslib rozparcelování pozemků přinesli komunistům mnoho hlasů z venkova. Komunisté nařkli mnoho svých politických protivníků z kolaborace a naopak se nezdráhaly přijmout i bývalé agenty gestapa, jen aby jejich moc vzrostla.
- Populární byla myšlenka rovnosti všech lidí (což v praxi jistě nebylo), i to, že lidé se báli hospodářské krize. 28.10. 1945 zasedlo Národní shromáždění, které formálně schválilo **Benešovy dekrety** (retribuční - potrestání nacistů a kolaborantů; znárodňovací - zestátnění těžkého průmyslu, bank, dolů aj.). Stát se stal zaměstnavatelem občanů. Začaly se rýsovat neshody mezi komunistickým plánem na řízení státu a zbytkem prodemokratických stran.

Únor 1948 (17.-25.2.) – nástup komunismu v plné síle

- Počátkem února ministr obrany Nosek odvolal 8 nekomunistických obvodních velitelů SNB.
- Tak **20.2.1948 podali ministři demisi**, avšak nepodařilo se jim získat sociální demokraty (tím pádem odstoupilo jen 12, tedy menšina).
- Gottwald ucítil příležitost chopit se moci, svolal manifestaci KSČ, kde deklaroval, že odmítá spolupráci s ministry, kteří odstoupili, naopak požadoval jejich doplnění z řad KSČ.
- Do služby KSČ se dal i rozhlas, tiskárny. Jednotky SNB (již tehdy plně podporované KSČ) obsadily nejvýznamnější místa v Praze. Do ulic byly vyslány Lidové milice (vyzbrojení členové KSČ), začali obsazovat kanceláře demokratických stran. Demokraté spoléhali na pomoc Beneše, a místo toho, aby vyzvali své stoupence k boji, tak je nabádali ke klidu - na vzdory tomu protestovali studenti, jejich demonstrace však policie rozehnala.
- Na 24.2. 1948 byla zorganizována **jednohodinová generální stávka** na podporu pracujícího lidu KSČ. Ze zaměstnání byly vyhazovány nepohodlné osoby a na jejich místa nasazováni členové KSČ. **Beneš za této situace přijímá demisi vlády a pověřuje Gottwalda sestavením vlády.**

Vláda 1 strany

- Demokracie? (Beneš neodstoupil, Jan Masaryk přijal místo v Gottwaldově vládě)
- **9.5.1948 Národní shromáždění přijalo novou ústavu** obsahující řadu nedemokratických ustanovení, Beneš odmítl podepsat a na z funkce odstoupil (po třech měsících pak v ústraní zemřel). Jeho pohřeb demonstrací proti komunistické moci.
- Následovaly **zmanipulované volby** - do Národního shromáždění se mohli dostat jen osoby bezvýhradně podporující vládu KSČ. Získali 89,3% voličů - byla také dovršena likvidace nekomunistických politických stran (Sociální demokracie sloučena s KSČ), strany nebyly sice zrušeny, ale byly de facto zbaveny politického vlivu
- **odpůrci režimu pronásledováni**, vyhazování ze zaměstnání, vylučování ze studia, sledování policií - v zemi se začal šířit strach a nespokojenost, rozpadla se národní jednotka typická pro léta 1945-48. V obchodech byly nápisy "děkujeme, že nemluvíte o politice".
- Proběhla třetí pozemková reforma - **dělení půdy nad 50ha**, další **znárodňování** (soukromé podniky jen 5%). Zákon o zdravotním pojištění pouze pro státní zaměstnance, nikoliv soukromé rolníky, řemeslníky, obchodníky. Následoval zákon o **jednotné škole**. KSČ doposud říkala, že chce dojít k socialismu nezávisle na SSSR, ale v září Gottwald strávil několik dní na Krymu se Stalinem (ten mu vyčetl, že v únorových dnech odmítl sovětskou pomoc a nabádal ho k využití zkušenosti SSSR, zejména co se týče zotřování třídního boje). V naší vlasti se otevřely dveře stalinismu.

Oběti nového režimu

- Schválena první pětiletka (1949-53) - důraz na přestavbu národního hospodářství.
- Chyběly však pro to prostředky - ty stát hledal v drobných živnostnících. Nastal pokles životní úrovně. Povinně zakládána družstva, do nichž se sdružovali řemeslníci, vznikají **JZD** (jednotná zemědělská družstva) - opět **znárodňování půdy** - roste nespokojenost rolníků. Na ni reaguje režim policejním násilím.
- Novodobí otroci museli budovat nové průmyslové závody, železnice aj., mj. i uranové doly. Mladí muži (odpůrci režimu) byli povoláváni na vojnu do tzv. jednotek **PTP** - jednotky beze zbraně na delší dobu, budovali cesty, podniky atd. - pomocné technické prapory.
- KSČ zasáhla také na **církvě** - řada církví zakázána, nebo do vedení dosazeni lidé spolupracující s KSČ, nad církvemi byl zřízen státní dohled. Byly také zrušeny historické země Čechy, Morava a Slezsko- zrušení historického povědomí ve snaze lépe ovládnout člověka - místo nich vzniklo 19 krajů (1.1.1949)
- Demokraticky smýšlející politikové (politické procesy)
- Procesy i s některými členy KSČ (Rudolf Slánský) – proces na výstrahu odklonu od sovětské politiky (vydal ho přítel K. Gottwald)

Život za komunistického režimu

- Bohatí přišli o většinu majetku a hodně jich skončilo ve vězení, nejchudší si polepšili, řada z nich byla dosazena do vedoucích míst - vznikla nová vrstva funkcionářů, bezvýhradně oddaných režimu.
- Došlo na **vyrovnávání platů** v továrnách, díky zlepšení zdravotní péče, rekreaci, lázeňským pobytům pro pracující řada prostých lidí věřil a v lepší život.
- O **krutosti policie** a tajných služeb věděl málokdo. Byla zavedná tuhá cenzura - jen kladné články o budování socialismu.
- **Uzavření hranic**, nemožnost vycestovat.
- Lidé věřili KSČ, i ve svém volném čase na **budovatelských brigádách** pomáhali pracovat, dělníci dobrovolně překračovali stanovené úkoly.
- Vznikl ČSSM (**Československý svaz mládeže**)- obětavá práce mládeže na velkých projektech (např. přehrady).
- Roste také počet vojáků, **budování armády** je prioritou vlády (příprava na válku se Západem) - chybí muži v továrnách, na jejich místa nastupují ženy. Zbrojení má nepříznivý vliv na hospodářství. Chybí např. traktory.
- Fungoval **dvojitý trh** (za poukázky a relativně dobrou cenu a trh volný - větší množství za větší peníze).
- Děti odpůrců režimu **nesměly studovat**, mohly pracovat jen v dolech, zemědělství a stavebnictví.
- Rozšiřoval se **aparát bezpečnostní** - SNB (85000), Pohraniční stráž a Vnitřní stráž (45000), Vojsko civilní obrany (20000), síť udavačů (147000) - zakládání **kádrových spisů**. Sledovaly se jakékoli větší skupiny obyvatel, ale i jednotlivci

Ideologie KSČ

- Se sovětským svazem na věčné časy. Nápisy všude, propaganda.
- Na Vánoce Děda mráz. Sjednocování všech sportovních, tvůrčích, zájmových spolků - nahrazeny Pionýrskou organizací.
- Založena také Československá akademie věd - na základě sovětských zkušeností.
- V architektuře socialistický realismus (Stalinův pomník v Praze).
- Komunistická ideologie i do umění (písně o holubičce míru aj.).
- Avšak navzdory silnému politickému tlaku se podařilo některým osobám vytvořit hodnotná díla - např. Pohádka o princezně se zlatou hvězdou, Císařův pekař,
- dále cestovatelé Zikmund a Hanzelka, olympijský vítěz Zátopek, zisk Nobelovy ceny - Jaroslav Heyrovský. **1.5.1953 začíná televizní vysílání.**
- Významnou akcí režimu KSČ byla **spartakiáda** (první v roce 1955) - měla ukázat úspěch masové socialistické tělovýchovy a měla být náhradou za zakázané sokolské slety. **Režim se snažil zbavit jednotlivce vlastního uvažování** - a dařilo se mu to.

Rok 1953 – smrt diktátora

- 14.3.1953 umírá Stalin a o týden později i Gottwald.
- Republika se ocitla v hluboké politické i hospodářské krizi. Novým prezidentem A. **Zápotocký**.
- Nová vláda musela řešit nedostatek zboží a tím i všeobecnou nespokojenost, dokonce i řadoví občané díky prázdným pultům začali chápat důsledky komunismu.
- 1.6.1953 byla provedena měnová reforma (300Korun v poměru 1:5, zbytek 1:50, mzdy 1:5, byl zrušen lístkový systém. Provedením měnové reformy mohl stát připravit občany o peníze, za které jim neměl co nabídnout. Neměli tedy za co kupovat. Bohatší přišli o úspory. Vypukly masové stávky (největší ve Škodových závodech). Stávka potlačena násilím, obžalováno 256 osob v 15 procesech, většinou dlouhá léta ve vězení. Zápotocký chtěl situaci zmírnit - nabízí rolníkům vystoupit z JZD, využije toho však menšina (neměli by tak kvalitní pole a stroje, které byly součástí JZD). Naopak družstva se posílila. Začal se klást větší důraz na výrobu spotřebního zboží. Po smrti Stalina již komunistický režim nebyl tak silný

Česko za socialismu

- V únoru 1956 se konal sjezd KSČ v SSSR - zde Nikita Chruščov zpochybnil stalinovský kult osobnosti.
- Ze strachu před povstáním proti KSČ (po vzoru Polska a Maďarska) se vedení KSČ rozhodlo opět přitvrdit, členové KSČ, kteří podporovali uvolnění poměrů ve straně byli odstraňováni z funkcí.
- Trend zpřísnění režimu potvrdila i smrt Zápotockého (13.11.1957), který jako jeden z mála činitelů si byl ochoten přiznat chyby z minulosti. Nově zvolený **A. Novotný** (I. tajemník ÚV KSČ) - do jedné osoby se tak spojily 2 nejvýznamnější funkce v zemi.
- Zvyšuje se podíl **JZD** (stát ovládá až 85,2% půdy), obnovení ocelové koncepce výstavby republiky (např. budování Východoslovenských železáren) - zvýšení nároků na spotřebu energie a surovin a v konečném důsledku zaostávání za vyspělými zeměmi.
- Vláda A. Novotného **bez krutých prvků z počátku 50. let**, zpravidla jen odstraněním nepohodlných lidí z veřejných funkcí.
- Nepřátelé KSČ tak již byli buď v **emigraci, nebo ve vězení, nebo pod dohledem**. Ostatní zastrašení a unavení.
- Režim lidé brali jako danost. V roce **1960 je změněn název republiky na ČSSR**. Nově 10 krajů a 108 okresů.
- Gestem byla amnestie politických vězňů. Druhá celorepubliková spartakiáda měla ukázat, že země vzkvétá a lid je spokojen. Skutečnost byla jiná - pod slupkou relativního klidu se skrývaly neřešené vážné problémy.

Nenápadná liberalizace – počátek 60. let

- Nová pětiletka (1961-65) s nereálnými cíli.
- V zimě 61/62 **selhalo zásobování uhlí** - nedostatek energie, o rok později ještě horší situace a tzv. uhelné prázdniny. Navíc potíže se zásobováním potravin.
- Ekonomický sestup republiky mezi komunistickými zeměmi. To vše díky centralizovanému zestátněnému celku, neodborně a špatně řízenému.
- Objevuje se na ÚV KSČ **kritika a potřeba tržních vztahů**, nezbytnost vytvořit spotřebitelský trh. Postupně tak dochází k ožívání hospodářského růstu.
- Původně měla být v plánu jen ekonomická liberalizace, zatímco politická a ideologická nikoliv, spíše naopak, nicméně ve společnosti se stále více hovořilo o vážných problémech KSČ - nedbat této vlny si nemohlo vedení KSČ dovolit a tak byla ustanovena komise pro zkoumání politických procesů a řada zločinů byla vynesena na světlo (osvobozeno asi 500 osob).
- **Uvolňování poměrů** se promítalo i do každodenního života - studium umožněno i dětem "kádrově nevhodným", ojediněle bylo možné vyjízdit i do kapitalistické ciziny.

Směřování k roku 1968

- V lednu 1963 dochází ke **zmírnění cenzury**, větší prostor pro diskuzi.
- Dochází také k rozvoji kultury, začínají se tisknout zakázaní autoři, domácí i zahraniční. Vznikají nové divadelní hry odmítající dosavadní socialistický realismus, rozvíjí se publicistika, literatura faktu.
- Rozhlas a televize napomáhá k šíření různých názorů, otevírá se západní svět (populární hudba, západní móda). Režim se sice snažil omezovat tento trend, ale protože neužíval již krutého násilí jako v 50. letech, tak nebyl schopen této činnosti zabránit. Ztělesněním úsilí o nalezení nových cest se stal **IV. sjezd československých spisovatelů**, což KSČ vnímala jako přímé ohrožení, autoři hlavních referátů byli zbaveni zaměstnání a vyloučeni z KSČ. Literární noviny (původně názory spisovatelů) přešly pod správu KSČ. Ale krizi režimu ve společnosti to nezastavilo.

Rok 1968

- Zákrok proti spisovatelům vedl k dalšímu rozjitření společnosti.
- Rozpory se začaly projevovat i uvnitř KSČ na podzimním zasedání ÚV KSČ v říjnu 1967. Kritika vedla k sesazení Novotného z funkce tajemníka, funkci obdržel **A. Dubček**. Spolu s ním se do vrcholných funkcí začali prosazovat i další stoupenci zásadních změn.
- 4.3.1968 byla **zrušena cenzura**, hovořilo se o politickém převratu, chybách z minulosti.
- Vysocí straníci KSČ se vzdávají funkcí. 22.3. odstoupil i prezident Novotný, jehož nahradil **Ludvík Svoboda**.
- Koncem dubna 1968 přijalo ÚV KSČ **Akční program KSČ**, který měl heslo "**Socialismus s lidskou tváří**". Přestože se nepodařilo vyměnit celé vedení KSČ, tak směřování k demokratizaci bylo zřejmé. Jsou tvořeny výbory na ochranu svobody slova a tisku, činnost obnovil Junák, vzniká Klub angažovaných nestraníků, je voláno po obnovení Sociálně demokratické strany.
- Tyto demokratické trendy podnítily "pravé" straníky KSČ ke svolání mimořádného XIV. sjezdu KSČ, dokonce povolali i Lidové milice, ale pokus o zvrát politického vývoje nepřišel. Proto se někteří **komunisté obrátili na vedení KSČ v SSSR v němž žádali o vojenský zásah v Československu**. Demokráté přešli do protiútoků - zveřejnili stať Ludvíka Vaculíka s názvem **Dva tisíce slov**, která požadovala další demokratické změny - ta vyděsila vedení KSČ, a bylo to označeno jako kontrarevoluční čin
- [ROK 1968 A PROJEKT RADIOŽURNÁLU](#)

21.8.1968

- Pravověrní komunisté jednali ve dnech 14.-15.7.1968 ve Varšavě a 29.7.-1.8. v Čierné nad Tisou, kde se s komunisty SSSR domluvili, že v ČSSR budou čelit protisocialistickým živlům.
- Vojenský zásah byl potvrzen a v noci z 20. na 21. srpna přijely do Prahy sovětská vojska, obsadila generální štáb čs. armády, budovu ÚV KSČ a vládní budovy. Televize a rozhlas burcoval národ k odporu.
- Nastaly bouřlivé demonstrace, potyčky s okupanty. Vzdor zmatku se konal sjezd KSČ, který se vyslovil pro odchod cizích vojsk.
- Armáda uposlechla rozkaz Svobody nebránit zemi, většina důstojnického sboru začala naopak spolupracovat s okupanty, představitelé KSČ byli odvečeni do Moskvy a 23.8. prezident Svoboda odletěl do Moskvy, kde došlo k podpisu tzv. **Moskevského protokolu**, který zneplatnil XIV. sjezd KSČ, znovu zavedení cenzury, odstranění nepohodlných politiků z vedoucích funkcí, zavázali se také vytvořit podmínky pro pobyt sovětských vojsk - jediný, kdo se nepodrobil sovětskému nátlaku a protokol nepodepsal byl **František Kreigel**
- 18.10.1968 tak byla **schválena Smlouva o podmínkách a dočasném pobytu sovětských vojsk na území ČSSR** - avšak představitelé sovětského svazu a jejich domácí přísluhovači se snažili, aby tato dočasnost byla přeměněna ve věčnost.

1969 – rok zklamání

- Po návratu čs. politiků odvečených do Moskvy se konal v Bratislavě mimořádný sjezd KSS, zpočátku i on odmítl cizí vojska, situace se však změnila po příchodu **Gustava Husáka** (měl důvěru veřejnosti). Došlo k rozdělení republiky na federativní (Česká socialistická republika a Slovenská socialistická republika) - federální vláda a Federální shromáždění České a slovenské soc. rep. Dubčekovo vedení KSC pod sovětským tlakem opouštělo demokratizaci společnosti.
- Na místo oslav výročí VŘSR bouřlivé demonstrace proti sovětské okupaci, stávka vysokoškolských studentů, **protest Jana Palacha** (upálil se 16.1.1969) a později i [Jana Zajíce](#).
- Přesto návrat ke komunistické diktatuře byl nevyhnutelný. I proto, že na MS v hokeji ČSR zvítězila nad SSSR, což zvedlo vlnu odporu, sovětsí představitelé hrozili zemi stanným právem. Toho využili konzervativní komunisté a 2.4.1969 prosadili cenzuru, byl **odvolán Dubček** (na jeho místo Husák), který si zajistil podporu sovětského vedení. Štupňoval se tlak proti demokratickým silám (odstranění liberálního křídla KSC), zákaz literárních časopisů.
- Nespokojenost s utužováním režimu vyvrcholila 21.8.1969 protestními demonstracemi, jež byly krutě potlačeny. Nový režim dal najevo, že se před ničím nezastaví. Nastalo období tzv. **normalizace**.

Období normalizace

- Plán KSČ vrátit do stavu před rokem 1968.
- Lidé se však nechtěli alespoň částečně vydobytych svobod vzdát, a tak přišlo násilí a bezpráví.
- Demonstrace z 21.8.1969 sloužily jako záminka pro vydání zákona o mimořádných opatřeních (okamžité propouštění, zákaz studia, vazba bez soudu, zvýšení hranice trestů aj.). Znovu jsou uzavřeny hranice.
- **Veřejné debaty o politice ustaly**, mnozí lidé začali režimu pochlebovat, ale přes 100 000 **emigrovalo** za hranice, režim zasahoval do tisku tak, aby mu byl poplatný.
- Došlo na vyloučení nepohodlných osob z KSČ. Od Moskvy obdržela hospodářskou pomoc - pro zvýšení životní úrovně (zákaz zvyšování cen základních potravin) - k **politice biče i politika cukru**. Politika byla naprosto podřízená SSSR.
- Založen **Socialistický svaz mládeže**. Kdo nebyl poplatný režimu, žil v hmotné bídě a musel živořit. Přestože byl návrat k totalitě, tak jednoznačné poslušnosti obyvatel jako v 50. letech se již nepodařilo docílit.

Konzumní socialismus

- Režim jen nevyžadoval projevy oddanosti a věrnosti, ale **stačila poslušnost**, dodržování nespravedlivých zákonů a pracovitost.
- Zrušení demokratických svobod a duchovní útlak měl být vyvážen poměrně **vysokou životní úrovní**. Stát **doplácel na základní životní potřeby**, zavedeny mateřské příspěvky, zvýšené rodinné přídatky, novomanželské půjčky - sociální politika slavila úspěch.
- Budují se rozsáhlá **sídliště i rodinné domky**, rozmáhá se chataření/chalupaření - většina obyvatel ustupuje od politiky a soustředí se na budování rodinného blahobytu. Občané spjatí s režimem si mohli pořídit nedostupné západní zboží v **Tuzexu**.
- Stoupal počet osobních automobilů v soukromém vlastnictví - ideálem většiny domácností se stala vlastní Škodovka.
- Rozvíjela se také **nenáročná zábava** - populární herci, zpěváci těžící ze spolupráce s režimem. V televizi nekonečné seriály ze života prodavaček, kombajnérů, ale i funkcionářů KSČ.
- Ve **školách sílil ideologický tlak**, aby děti byly již od nejútlejšího věku vychovávány v duchu "vědeckého světového názoru" a lásce k SSSR a KSČ.
- Roste **tlak na věřící občany**, mladí jsou vedeni k **ateismu**. Kdo se víry nevzdal, přicházel o práci, děti nemohly studovat. Proti tomuto tlaku však byl i protitlak a všemožný tlak komunistů na oči a uši občanů vedl k pochybování o režimu, kterému skutečně věřilo čím dál méně lidí

Budování socialismu

- Zdar politiky měl být demonstrován i stavbami, které jednak měly kladný přínos pro rozvoj společnosti, ale také byly budovány ty, které měly monumentálně ukázat na sílu KSČ.
- Byl tak budován **tranzitní plynovod** de SSSR (podpoření závislosti na SSSR), došlo kvůli hnědouhelným dolům ke zbourání starého Mostu.
- Hospodaření bylo takřka bezohledné, nikdo nedbal na přírodu. Budování nových **tepelných elektráren**, zvýšení těžby uhlí - dopady i na zdraví obyvatelstva.
- **Dálnice** D1-D2 (Praha - Bratislava). V roce 1974 začalo fungovat **pražské metro**, jež mělo být stavbou česko-sovětského přátelství.
- Palác kultury v Praze měl být pomníkem socialistické péče o kulturu.
- Vzniká i **spousta pomníků**. Vše stálo mnoho peněz, které stát neměl a musel šetřit jinde - ve zdravotnictví, školství, ale i bytové zástavbě, která klesala. K pomníkům socialismu tak patří i **zničená** historická jádra měst, otrávené řeky a půda.

Charta 77 – znění [zde](#)

- I přes normalizační tlaky o činnost SNB existovali lidé, kterým režim nebyl po chuti. Sdružovali se na přátelských setkáních, posílali protestní dopisy, pořádali neoficiální kulturní večery pouze pro zvané, rodil se **hudební underground** (Plastic People od the Universe), který vyhledávali hlavně mladí lidé.
- V protikomunistickém odboji měl úlohu i **Mezinárodní pakt o občanských a politických právech**, který režim sice vtělil do právního řádu, ale bez úmyslu jej dodržovat.
- Na toto nedodržování poukazovali právě disidenti a vytvořilo se občanské hnutí pod názvem Charta 77, jež zformulovala své prohlášení (název vymyslel Pavel Kohout, úvodní prohlášení zpracovali V. Havel a Z. Mlynář).
- Chartu podepsalo přes 240 osob, zpočátku policie tomu nevěnovala pozornost, ale když ji jeli předat vládě, zasáhla, její členové byli krutě pronásledováni, domovní prohlídky, propouštění, vězení, odposlouchávání. Proti Chartě byla vydána tzv. **Anticharta**, kterou podepsali umělci poplatní Husákovu režimu. Charta 77 kritizovala vládu za porušování lidských práv, k jejichž dodržování se zavázala řadou dokumentů včetně samotné československé ústavy. Byla vydána 1.1.1977.

Nadějná 80. léta – blýskání na lepší časy?

- Ohlas Charty 77 však byl velký, i v zahraničí, které nesouhlasilo s kampaní proti Chartě. Postupně ji podepisovaly další stovky lidí. Spojovala všechny odpůrce režimu. Vznikaly domácí diskuzní skupiny, podzemní univerzity, soukromé koncerty a divadelní představení. Státní bezpečnost pronásledovala vůdčí osobnosti Charty 77.
- Zlomovým momentem v politickém vývoji byl nástup **M. Gorbačova**, který vystoupil s programem **přestavby socialismu a jeho demokratizace**. Na nový kurz Moskvy, ač nerada, musela reagovat i vládnoucí komunistická elita v ČSSR. Gorbačov ale neodsoudil na návštěvě v roce 1987 obsazení sověty v roce 1968.
- V 80. letech se začaly projevovat **důsledky nešťastné hospodářské politiky** - v letech 1981-85 došlo k nejnižšímu přírůstku národního důchodu od roku 1968. To vedlo k nespokojenosti dalších vrstev obyvatel, kteří dříve proti režimu nevystupovali. Veřejnost neuspokojil ani odchod Husáka z nejvyšší funkce v KSČ, nahradil ho ukázkově neschopný **Milouš Jakeš**.
- Ve druhé polovině 80. let začala **veřejnost dávat stále větší odpor k vládnoucí skupině**. Vzniká řada **hnutí** (např. Hnutí za občanskou svobodu, Společnost pro veselejší budoucnost aj.). První veřejné demonstrace v létě roku 1988 (výročí 20 let okupace sověty) a další 28.10., dále v lednu řada protestů (**Palachův týden – více ZDE**). Vyvrcholením projevů nespokojenosti bylo prohlášení **Několik vět** (červen 1989) - obsahovalo např. nepřímá výzva k odstoupení funkcionářů. Demokratické myšlenky šířily také Lidové noviny. Z mlčení vystoupila i katolická církev (v letech 1984-85).

Listopad 1989

- Hnací silou protestu byli studenti, mladí lidé, kteří odsuzovali obojaké chování rodičů, kteří doma vystupovali jinak než na veřejnosti.
- Demonstraci naplánovali na 17.11. (50. let výročí uzavření VŠ) – násilné potlačení
- Studentský odpor byl podpořen významnými osobnostmi, herci, umělci a 19.11. bylo založeno **Občanské fórum** (OF), které mělo reprezentovat nespokojené občany a jednat s komunistickým režimem - demokratický orgán se postavil do čela revoluce.
- Komunisté situaci podceňovali, někteří přemýšleli, jak neklidné období přečkat a neztratit své postavení. Ladislav Adamec (předseda federální vlády) pochopil, že většina členů předsednictva KSČ je pro veřejnost nepřijatelná a nikdo s nimi nebude jednat, ale snažil se kolem sebe utvořit středisko moci, která by s OF jednala.
- 21.11.1989 již demonstrovalo na 100 000 lidí, policie už nezasáhla vůbec. Ke schůzce vlády (**Adamec**) s **OF (Havel)** tak došlo 22.11. a 26.11. Vyšlo najevo, že komunisty přiměje k ústupu pouze hrozba lidového hněvu. Václavské náměstí bylo ozvučeno a představitelé opozice mohli promlouvat k více než 200 000 davu.
- Další shromáždění se konala po celé republice. Přes 500 000 občanů se shromáždilo 26.11. na Letenské pláni a o den později byla vyhlášena **generální stávka**, která ukázala, že komunisté již nemají žádnou podporu. Zástupci OF požadovali změny ve vládě a odstoupení těch, kteří nesli největší díl viny
- [video](#)

Vítězství demokracie

- Generální stávka 27.11.1989 byla skutečným vítězstvím opozice a prohrou komunistické vlády.
- Adamec se bránil odstoupením vlády, což nakonec prosadil, ale došlo k zásadní výměně jejich členů.
- Programové prohlášení mělo obsahovat příslib svobodných voleb, záruky svobody shromažďování, tisku, slova, zrušení státního dozoru nad církvemi aj., dále zrušení Lidových milicí a zrušení závodních organizací KSC.
- Tlak na vládu se vyplatil, i když nejprve Adamec nabídl “novou” vládu sestavenou 15 komunisty a jen 5 nekomunisty. Lidé začali znovu hrozit generální stávkou - tentokrát již na jednání přišli zástupci OF s vlastními návrhy, Adamce to zaskočilo, odmítl o nich jednat a 7.12. odstoupil.
- **10.12.1989 se úřadu ujala nová federální vláda** nazvaná “vláda národního porozumění” (min. financí Václav Klaus, zahraničí Jiří Dienstbier), v čele vlády stál sice bývalý komunist, ale s pochopením, Marián Čalfa. Jmenování nové vlády byl poslední čin Husáka, pak odešel do ústraní. Dne **29.12.1989 byl novým prezidentem zvolen Václav Havel**, předsedou Federálního shromáždění o den později **A. Dubček**.

Hledání svobody

- Po 42 letech nesvobody, první svobodné volby, kandidovala i KSČM, vítězství dosáhlo **OF a Veřejnost proti násilí**.
- Proběhly také volby v národních vládách (Česko- předseda Petr Pithart, Slovensko- Vladimír Mečiar).
- Hned v únoru 1990 byla podepsána **dohoda o odchodu sovětských vojsk** (poslední transport 21.6.1991).
- Důležitá byla také **očista veřejného života od spolupracovníků StB**, jež byla v **únoru 1990 zrušena**. Parlament schválil tzv. **lustrační zákon**, který bývalým členům znemožňoval zastávat vedoucí funkce ve státní správě a státních podnicích

Restituce a privatizace

- Schváleny **zákony o restituci** - navrácení majetku původním vlastníkům či jejich potomkům.
- Bylo třeba také předat **státní majetek**, který nepatřil nikomu do rukou konkrétních majitelů - zahájena tzv. **malá privatizace** (přechod do soukromého vlastnictví obchody, restaurace a další provozovny).
- Lidé poprvé zkoušeli sami podnikat. Následovala velká, tzv. **kupónová privatizace** - občané státu dostanou možnost levného nákupu, případně obdrží zdarma tzv. kuponové knížky s určitým počtem poukazů, za které mohou následně získat vlastnický podíl v kterékoliv státem vlastněné společnosti, která je státními orgány do kupónové privatizace uvolněna – nejasná legislativa, koncentrace kapitálu

Vznik ČR – rozdělení ČSFR (1989-1992)

- Nejprve změněn název na Česká a Slovenská Federativní republika.
- Vztah Čechů a Slováků se řešil a po objevení myšlenky dvou samostatných států ji většina obyvatel odmítala. Pro politiky to však vzhledem k **napjaté situaci okolo vlády ve federativní republice** byla cesta.
- Z řad veřejnosti se ozývalo volání po referendu, které se nakonec nikdy nekonalo. Myšlenka rozdělení ČR a SR se stala předmětem úvah ODS.
- Proti umělému udržování Československa za každou cenu se vyslovil i předseda Občanské demokratické aliance Jan Kalvoda.
- Jednání o rozdělení vedli Václav Klaus a Vladimír Mečiar - po zdlouhavých jednáních přestalo k **1.1.1993** Československo existovat.
- Zejména ze strany slovenské bylo vedeno tak, aby k dohodě nemohlo dojít, což podpořilo i vítězství politické strany Hnutí za demokratické Slovensko

Odkazy

- <http://www.moderni-dejiny.cz/>
- <http://www.dvacatestoleti.eu/>
- Projekt 1968: <https://1968.rozhlas.cz/#event-7578538>
- Doporuční MŠMT k výuce dějin 20. století - www.msmt.cz/file/9594_1_1/
- <http://www.zakomunistu.cz/>
- <https://spolecnestoleti.cz/cs/pribehy-100-let>
- <http://www.100pibehurepubliky.cz/>
- <https://www.i60.cz/clanek/detail/19370/zivot-za-prvni-republiky-bylo-dobre>
- <https://www.stoplusjednicka.cz/lesk-bida-ceskoslovenska-jak-vypadal-zivot-nizsich-vrstev-za-prvni-republiky>
- **Krátký život druhé republiky:** <https://uloz.to/hledej?q=Kr%C3%A1tk%C3%BD+%C5%BEivot+druh%C3%A9+republiky>
- <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1007200-obrazem-zivot-za-socialismu-a-dnes>
- <https://ct24.ceskatelevize.cz/specialy/2629568-sto-let-ceskoslovenska>
- <https://www.facebook.com/Bez-komunist%C5%AFcz-411229632328159/>
- <http://www.dejinyvpohode.cz/Articles/2630-2-Ceskoslovenske+a+ceske+dejiny+20+stoleti.aspx>
- <https://www.radio.cz/cz/static/protectorat/konecne-reseni-zidovske-otazky>

Život za normalizace

- <https://www.myjsmetonevzdali.cz/temata/>
- <https://www.myjsmetonevzdali.cz/temata/normalizace-a-disent/zivot-v-normalizaci/>
- <https://www.podnikatel.cz/clanky/60-let-od-zalozeni-tuzexu-pripomente-si-jeho-historii/>
- <https://www.podnikatel.cz/clanky/60-let-od-zalozeni-tuzexu-pripomente-si-jeho-historii/> - TUZEX
- <https://www.ustrcr.cz/uvod/antologie-ideologickych-textu/anticharta/anticharta-ukazka-textu-1/>

Tipy do výuky

- **Video youtube** – jak se žilo za socialismu [UKÁZKA](#), [socialistický obchodní dům](#) (rozbor videa, otázky)
- Metoda **orální historie** – výpovědi pamětníků [PAMĚŤ NÁRODA](#)
- Rozbor **fotografií** (obsah, emoce, interpretace)
- Válečné památníky (pomníky) - [příklad](#)
- Partyzáni
- Politický systém – komunismus / nacismus / demokracie – komparace na příbězích
- Klíčové dokumenty 20. století – práce s textem (Charta 77, Anticharta) – dokumenty napříč historií [ZDE](#)
- MUZEA (např. Památník životické tragédie – Havířov-Životice)

Fotografie

- pocit (jak na žáka působí), pozorování (co je na obraze, jak je rozvřen, strukturován), domněnky/názory - interpretace; otázky - co žáka zajímá, co není jasné aj.

Plakát - politický

Pamětní tabulky

- Autor: Kupčoková – Vlastní dílo, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=21809930>

Partyzáni

- **Nepolapitelné lesní děti aneb Příběh partyzánů z Těšínských Beskyd**
„Hluboký les, sníh, třeskutá zima. Uprostřed lesa zamaskovaná díra v zemi. Vede do místnosti, kde žijí lidé. Muž, žena a malý chlapec. Nejsou tam ze své vůle. Ukrývají se. Pokud by je našli, čekalo by je asi to nejhorší. A žena v zemi ještě porodí... Rodina Pavla Rusze se vydala na cestu, kterou lemovala smrt.“
- Hrůzy na Čeladné: https://ostrava.idnes.cz/bylo-to-peklo-vzpominaji-pametnici-na-hruzy-na-celadne-v-roce-1944-psb-/ostrava-zpravy.aspx?c=A141106_2113833_ostrava-zpravy_jog

Karikatura

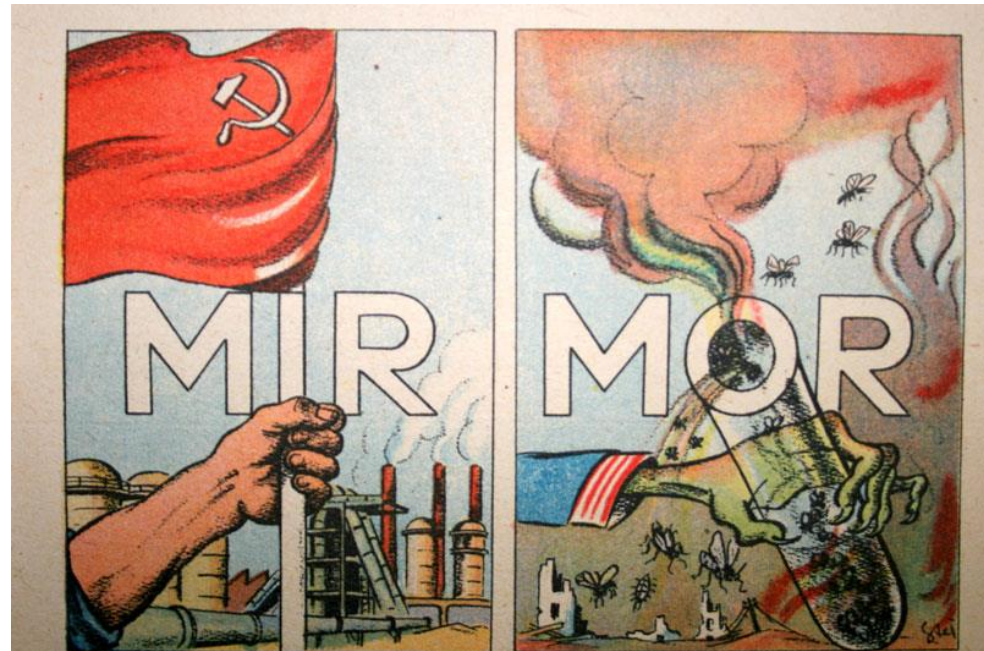

«Брак по расчету». Английская карикатура на Пакт о ненападении

— Jsou to ale sprostáci, ti Češi, místo smutku musíme nosit bílou pásku.

Kreslil J. Bidlo

Dva světové názory.

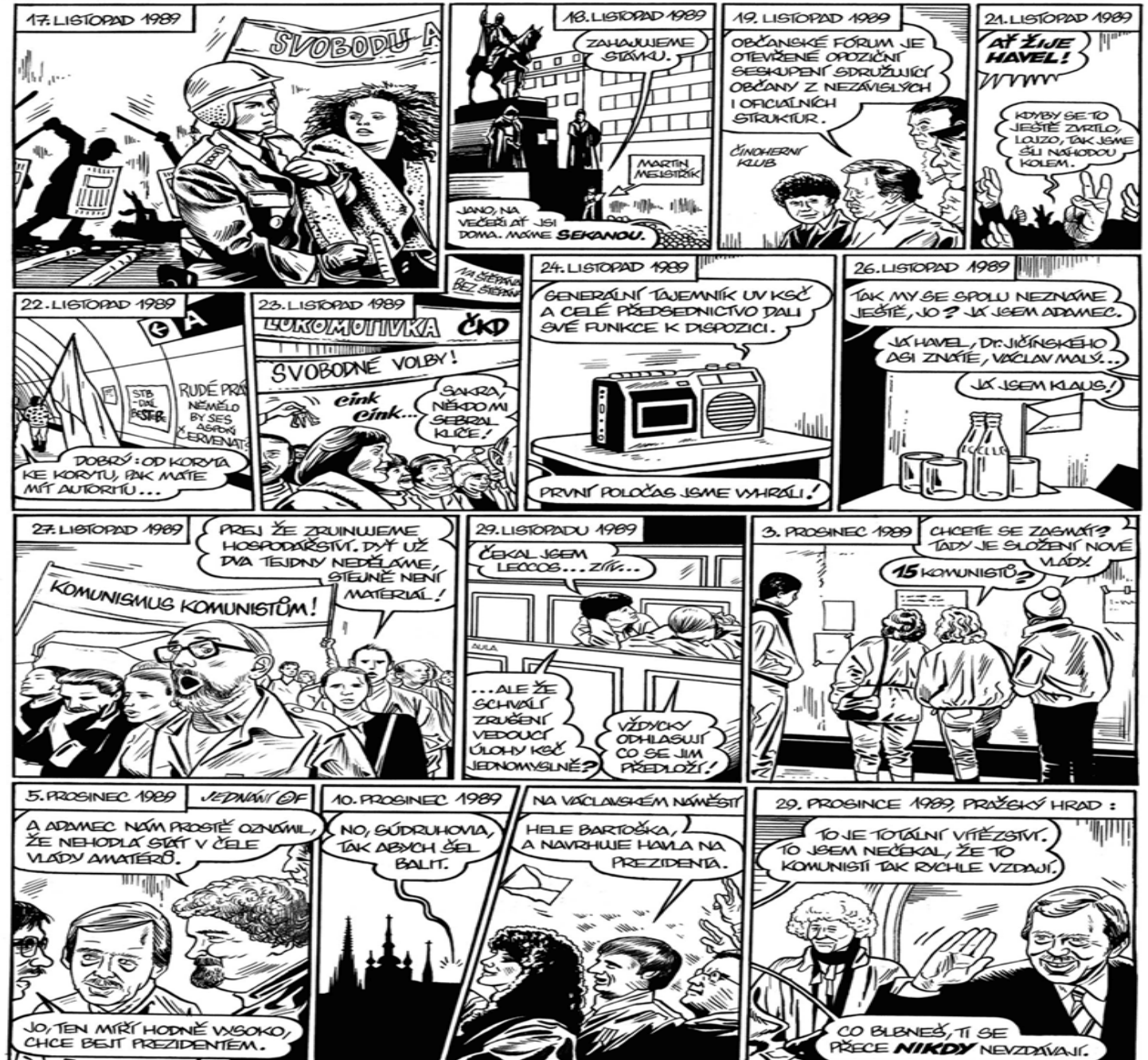
Kreslil D. Stejskal

LISTOPAD '89 OČIMA STUDENTA

SCÉNÁŘ - MILAN KRUML
- PŮVODNÍ KOMIX PRO MF DNES - KRESBY - ŠTĚPÁN MAREŠ

Komiks

- http://imgs.idnes.cz/domaci/A071116_MBB_KOM_S_TUD_N.GIF

Film

- [https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam %C4%8Desk%C3%BDch film%C5%AF odehr%C3%A1vaj%C3%ADc%C3%ADch se b%C4%9Bhem druh%C3%A9 sv%C4%9Btov%C3%A9 v%C3%A1lky](https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_%C4%8Desk%C3%BDch_film%C5%AF_odehr%C3%A1vaj%C3%ADc%C3%ADch_se_b%C4%9Bhem_dr%C3%A9uh%C3%A9_sv%C4%9Btov%C3%A9_v%C3%A1lky)
- <https://www.jsns.cz/projekty/pribehy-bezpravi/materialy/filmy>
- [MINUTY REPUBLIKY](#)

Mapy

- b) historická mapa a dějepisná mapa

Diagramy, tabulky

ROK	CELKEM (%)	POLÁCI (%)	ČEŠI (%)	NĚMCI (%)	SLOVÁCI (%)	JINÍ (%)
1880	94 370	71 239 (75,5)	16 425 (17,4)	6 672 (7,1)	—	34 (0,0)
1890	107 678	86 674 (80,5)	13 580 (12,6)	7 388 (6,9)	—	36 (0,0)
1900	143 220	115 392 (80,6)	14 093 (9,8)	13 476 (9,4)	—	259 (0,2)
1910	179 145	123 923 (69,2)	32 821 (18,3)	22 312 (12,5)	—	89 (0,0)
1921	177 176	68 034 (38,4)	88 556 (50,0)	18 260 (10,3)	—	2 326 (1,3)
1930	216 255	76 230 (35,3)	120 639 (55,8)	17 182 (7,9)	—	2 204 (1,0)
1939	213 867	51 499 (24,1)	44 597 (20,9)	38 408 (18,0)	—	79 363 (37,1) ¹
1950	219 811	59 005 (26,8)	155 146 (70,6)	-	4 388 (2,0)	1 272 (0,6)
1970	350 825	56 075 (16,0)	263 047 (75)	-	26 807 (7,6)	4 897 (1,4)
1980	366 559	51 586 (14,1)	281 548 (76,8)	-	28 719 (7,8)	4 706 (1,3)
1991	368 355	43 479 (11,8)	263 941 (71,1)	706 (0,2)	26 629 (7,2)	33 600 (9,1) ²
2001	363 361	36 681 (10,1)	290 635 (80,0)	551 (0,2)	18 229 (5,0)	17 265 (4,8) ³

1 V tom národnost slezská: 78 285 (36,6%)

2 V tom národnost moravská: 16 992 (4,6%) a národnost slezská: 10 858 (2,9%)

3 V tom národnost moravská: 4 015 (1,1%) a národnost slezská 3 018 (0,8%). 6 413 osob (1,8%) národnost vůbec nevedlo.

Muzeum, výstavy

<https://ct24.ceskatelevize.cz/2234299-vystava-jak-bylo-za-komunismu>

<http://muzeumkomunismu.cz/cs/>

Socialistické stavby

SORELA –

paneláky

Zaměření na REGION

- http://www.fotohistorie.cz/Moravskoslezsky/Karvina/Cesky_Tesin/Default.aspx
- <https://www.youtube.com/watch?v=NXTjuplt9zo>
- <https://ceskytesin.webnode.cz/historie-a-data/>